

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР  
МИНИСТРЛІГІ**

**«Қазгидромет» РМК**



**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №83  
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

**«01» қыркүйекке 2022 ж.**

**(бюллетеннің әрекет ету аралығы «31» тамыз күні 21 сағаттан «01» қыркүйек күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)**

***құрастырылған уақыты: 31.08.2022 ж.***

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1  
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Шартакбаева А.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «01» қыркүйекке  
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

<b>Іле Алатау</b>	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыс желі 9-14 м/с. <b>2000 м:</b> Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 18-23 градус жылы. <b>3000 м:</b> Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 8-13 градус жылы.
<b>Күнгеі Алатау</b>	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 18-23 градус жылы.
<b>Теріскей Алатау</b>	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 3-8, күндіз 19-24 градус жылы.
<b>Жетісу Алатау</b>	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. <b>2000 м:</b> Ауа температурасы түнде 2-7, күндіз 14-19 градус жылы. <b>3000 м:</b> Ауа температурасы түнде 0-5, күндіз 12-17 градус жылы.
<b>Қырғыз Алатау</b>	Жауын-шашынсыз. Оңтүстік-шығыстан соғатын жел солтүстік-шығыс желіне ауысады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 24-29 градус жылы болады.
<b>Талас Алатау (Жамбыл облысы)</b>	Жауын-шашынсыз. Оңтүстік-шығыстан соғатын жел солтүстік-шығыс желіне ауысады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 24-29 градус жылы болады.
<b>Талас Алатау (Түркістан облысы)</b>	Жауын-шашынсыз. Шығыстан жел соғады, күші 3-8 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 18-23 градус жылы.
<b>Өгем жотасы</b>	Жауын-шашынсыз. Шығыстан жел соғады, күші 3-8 м/с. Ауа температурасы түнде 12-17, күндіз 23-28 градус жылы.
<b>Маңғыстау таулары</b>	Жауын-шашынсыз. Жел оңтүстік-шығыстан күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 20-25, күндіз 32-37 жылы.
<b>Сауыр</b>	Жауын-шашынсыз. Жел оңтүстік-батыстан 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 2-7, кей жерлерде 10, күндіз 20-25, кей жерлерде 15 жылы.
<b>Тарбағатай</b>	Жауын-шашынсыз. Жел оңтүстік-батыстан 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, кей жерлерде 15, күндіз 29-34, кей жерлерде 25 жылы.
<b>Қазақстандық Алтай</b>	Жауын-шашынсыз. Жел оңтүстік-батыстан 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, кей жерлерде 13-18 жылы, күндіз 27-32, кей жерлерде 22 жылы.

## 2022 жылғы 31 тамыздағы жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен (27-30 тамыз) аралықта Іле Алатауының таулы өзендерінде жауын-шашын әсерінен су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Таулардағы температуралық фон 6°C-дан 17°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Үлкен Алматы көлінің су деңгейі 5 см-ге төмендеді. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 3633 м биіктікте орналасқан.

### ***Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер***

#### **Тарихи анықтама**

1972 жылдың 27 тамызында Қазақ ғылыми-зерттеу гидрометеорологиялық институты (ҚазҒЗМИ) әлемде алғаш рет Шамалған өзенінің жоғарғы ағысында табиғи масштабта селдерді жасанды жолмен шығару бойынша эксперимент жүргізді. Экспериментті жүргізу қажеттілігі сел келтіретін зиянды азайту жөніндегі іс-шаралардың тиімділігіне әсер ететін



қауіпті табиғи құбылыстың қалыптасу тетіктері туралы бірыңғай пікірдің болмауынан туындады. Балшық тасты селдер су ағынының борпылдақ жыныстармен әрекеттесуі кезінде пайда болмайды, бірақ сырғымалардың сұйылтылуы нәтижесінде пайда болады деп есептелді.

Экспериментке дайындық кезінде "Қазгеофизприбор" зауытының конструкторлық бюросында сел сипаттамаларын өлшеуге арналған түйіспесіз аспаптар, сел ошағына түсетін су ағынының шығынын реттеуге мүмкіндік беретін су өткізу құрылыстары ойлап табылып, дайындалды. ҚазҒЗМИ күшімен 3000 м биіктікте өзеннің жоғарғы ағысында су қоймасы құрылды.

Эксперименттер барысында шығыны 28 м<sup>3</sup>/с су ағыны шығыны 430 м<sup>3</sup>/с және сел массасының тығыздығы шамамен 2400 кг/м болатын балшық тас ағынына айналды. Жоғарғы суретте сел ошағына қарай жылжыған су ағыны көрсетілген Төменгі суретте-сел ошағынан шығар тұсындағы селдің алдыңғы бөлігі. Эксперименттердің нәтижелері сел туралы әлемдік ғылымға үлкен үлес қосты. Фильмді және осы эксперименттер туралы қысқаша сипаттаманы сілтемеге басу арқылы көруге және оқуға болады

<https://www.kazhydromet.kz/ru/selevedenie-str/chemolganskie-eksperimenty>

**Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер  
2022 ж. "31" тамызға**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м <sup>3</sup> /с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 30.08	Мин. 31.08	08 сағ. 31.08	Күн. 30.08	Түн. 31.08	Орт. 30.08	08 сағ. 31.08	Орт. 30.08	Макс. 30.08	08 сағ. 31.08		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	7.9	2.9										*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017						260	258	0.34	0.34	0.18	-2	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			8.0			609	609	0.97	0.97	0.97	0	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	17.9	9.7										*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			13.0			269	269	2.09	2.09	2.09	0	*
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			13.0			106	106				0	*
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			17.0			47	47	0.08	0.08	0.08	0	*
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			11.0			188	188	1.51	1.51	1.51	0	*
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			15.0			244	244				0	*
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			6.0			316	315	3.50	3.50	3.19	-1	*
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			13.0			284	284				0	*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			10.0			70	70				0	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			15.0			276	276	1.74	1.74	1.74	0	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			15.0			207	207	0.65	0.65	0.65	0	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			16.0			284	283	5.23	5.33	5.13	0	*
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			14.0			99	97	0.43	0.38	0.38	-3	
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			16.0			211	211				0	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			15.0			304	303				-1	*
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	14.4	6.0	11.0			861	858				-5	*

Ескертпе:

\* - деректер жоқ

**Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру**  
**«01» қыркүйекке 2022 ж.**

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Маусымдық қар желісі жоқ. 3900 м биіктікте қар дақтары жатыр. Ауа температурасының салыстырмалы түрде төмен болуына байланысты мұздықтардың еруі баяулады. Топырақтың ылғалдануы критериалды мәннен төмен. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Күнгей Алатауы	
	Теріскей Алатау	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Қар мен мұздықтардың еруі жалғасуда. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Қар мен мұздықтардың еруі жалғасуда. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Абай	Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Қар мен мұздықтардың еруі жалғасуда. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Қазақстандық Алтай	